

Podatkowe skutki dziedziczenia - prawa i obowiązki spadkobiercy

Dziedziczenie majątku może oznaczać konieczność zapłaty przez spadkobierców podatku od spadków i darowizn. Co prawda spadkobiercy będący członkami najbliższej rodziny spadkodawcy mogą być zwolnieni z obowiązku zapłaty podatku, ale muszą dopełnić w tym celu określonych formalności. Obowiązki wynikające z ustawy o podatku od spadków i darowizn, to nie jedyne obciążenia podatkowe spadkobierców. Spadkobiercy wstępują bowiem w prawa i obowiązki spadkodawcy wynikające z przepisów Ordynacji podatkowej. Mogą być zatem obowiązani do zapłaty podatku obciążającego spadkodawcę. W dodatku przedstawiamy omówienie zasad rozliczenia spadkobiercy z urzędem skarbowym z tytułu podatku od spadków i darowizn. Prezentujemy na przykładach sposób wypełnienia formularzy SD-Z2 i SD-3. Wyjaśniamy również jakie prawa i obowiązki nakładają na spadkobierców przepisy Ordynacji podatkowej.

1. Rozliczenie spadkobiercy z urzędem skarbowym

W związku z odziedziczeniem majątku spadkobierca jest zobowiązany do dokonania rozliczenia z urzędem skarbowym z tytułu podatku od spadków i darowizn. Przyjrzyjmy się zatem na kim ciąży obowiązek zapłaty podatku, kto może skorzystać ze zwolnienia z opodatkowania oraz jakie dokumenty należy w związku z dziedziczeniem złożyć do urzędu skarbowego.

1.1. Kiedy spadkobierca zapłaci podatek od spadków i darowizn

Podatek od spadków i darowizn, z wyjątkiem przypadków omówionych w punkcie **1.2. Kiedy spadkobierca może skorzystać ze zwolnienia z zapłaty podatku od spadków i darowizn**, płaci podatnik, który nabył:

- własność rzeczy znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub praw majątkowych wykonywanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tytułem dziedziczenia (zob. art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn), jak również
- własność rzeczy znajdujących się za granicą lub praw majątkowych wykonywanych za granicą, jeżeli w chwili otwarcia spadku był on obywatelem polskim lub miał miejsce stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (zob. art. 2 ustawy o podatku od spadków i darowizn).

Tabela. Zakres opodatkowania rzeczy oraz praw majątkowych nabywanych w drodze dziedziczenia

Rodzaj nabywanych rzeczy lub praw	Czy nabycie podlega opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn?
-----------------------------------	--

rzeczy znajdujące się na terytorium Polski	TAK
prawa majątkowe wykonywane na terytorium Polski	TAK
rzeczy znajdujące się poza terytorium Polski, jeżeli w chwili otwarcia spadku nabywca był obywatelem polskim lub miał miejsce stałego pobytu na terytorium Polski	TAK
rzeczy znajdujące się poza terytorium Polski, jeżeli w chwili otwarcia spadku nabywca nie był obywatelem polskim ani nie miał miejsce stałego pobytu na terytorium Polski	NIE
prawa majątkowe wykonywane poza terytorium Polski, jeżeli w chwili otwarcia spadku nabywca był obywatelem polskim lub miał miejsce stałego pobytu na terytorium Polski	TAK
prawa majątkowe wykonywane poza terytorium Polski, jeżeli w chwili otwarcia spadku nabywca nie był obywatelem polskim ani nie miał miejsca stałego pobytu na terytorium Polski	NIE

1.2. Kiedy spadkobierca może skorzystać ze zwolnienia z zapłaty podatku od spadków i darowizn

Fakt, że nabycie rzeczy lub praw majątkowych w drodze dziedziczenia podlega opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn niekoniecznie oznacza, że spadkobierca będzie zawsze musiał ten podatek zapłacić.

Kwota wolna. Ustawodawca przewidział kwotę wolną od tego podatku. Wysokość tej kwoty zależy od grupy podatkowej, do której zalicza się spadkobierca (zob. art. 9 ust. 1 w zw. z art. 14 ust. 3 ustawy o podatku od spadków i darowizn). Wysokość kwoty wolnej dla poszczególnych grup podatkowych prezentujemy w tabeli.

Tabela. Wysokość kwoty wolnej od podatku od spadków i darowizn

Grupa podatkowa	Osoby należące do grupy podatkowej	Kwota wolna od podatku
I	małżonek, zstępni, wstępni, pasierb, zięć, synowa, rodzeństwo, ojczym, macocha, teściowie	9637 zł
II	zstępni rodzeństwa, rodzeństwo rodziców, zstępni i małżonkowie pasierbów, małżonkowie rodzeństwa i rodzeństwo małżonków, małżonkowie rodzeństwa małżonków, małżonkowie innych zstępnych	7276 zł
III	pozostali nabywcy	4902 zł

Niestety, stosunkowo niska wysokość kwoty wolnej od podatku (nawet w przypadku I grupy podatkowej) powoduje, że rzadko kiedy wyłącza ona konieczność zapłaty podatku od spadków i darowizn. Na niekorzyść spadkobierców działa również zasada, że jeżeli nabycie własności rzeczy i praw majątkowych od tej samej osoby następuje więcej niż jeden raz, do wartości rzeczy i praw majątkowych ostatnio nabytych dolicza się wartość rzeczy i praw majątkowych nabytych od tej osoby lub po tej samej osobie w okresie 5 lat poprzedzających rok, w którym nastąpiło ostatnie nabycie (zob. art. 9 ust. 2 ustawy o podatku od spadków i darowizn).

Zwolnienie dla najbliższej rodziny. Znacznie częściej obowiązkiem zapłaty podatku od spadków i darowizn wyłączają zwolnienia od tego podatku. Określają je przepisy art. 4 i 4a ustawy o podatku od spadków i darowizn. Najpopularniejszym zwolnieniem, z którego korzystają podatnicy jest zwolnienie przewidziane w art. 4a ustawy o podatku od spadków i darowizn. Zwolnienie to obejmuje nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych (w tym tytułem dziedziczenia) przez osoby z tzw. grupy „0”, czyli przez małżonka, zstępnych, wstępnych, pasierba, rodzeństwo, ojczyma i macochę (zob. art. 4a ust. 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn). Zwolnienie to w przypadku dziedziczenia przysługuje jednak tylko jeżeli spadkobierca terminowo zgłosi nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych właściwemu dla spadkobiercy naczelnikowi urzędu skarbowego (zob. art. 4a ust. 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn). Zgłoszenia spadkobierca dokonuje na formularzu SD-Z2. Termin dokonania zgłoszenia wynosi 6 miesięcy i biegnie od dnia:

- uprawomocnienia się orzeczenia sądu stwierdzającego nabycie spadku (zob. art. 4a ust. 1 pkt 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn),
- zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia lub wydania europejskiego poświadczenia spadkowego (zob. art. 4a ust. 1a ustawy o podatku od spadków i darowizn).

Spadkobierca, który złoży zgłoszenie po tym terminie traci prawo do skorzystania ze zwolnienia, o którym mowa (zob. wyrok WSA w Olsztynie z 6 sierpnia 2014 r., sygn. akt I SA/OI 483/14).

Wyjątkowo – jeżeli spadkobierca dowiedział się o nabyciu własności rzeczy lub praw majątkowych po upływie ww. terminów, to o ile uprawdopodobni fakt późniejszego powzięcia wiadomości o ich nabyciu - sześciomiesięczny termin zgłoszenia nabycia biegnie od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o ich nabyciu (zob. art. 4a ust. 2 ustawy o podatku od spadków i darowizn). Jak przy tym wyjaśnił WSA w Gliwicach w wyroku z 15 stycznia 2015 r., sygn. I SA/GI 687/14:

WSA (...) użyty w art. 4a ust. 2 u.p.s.d. zwrot legislacyjny "dowiedział się o nabyciu rzeczy lub praw majątkowych" należy odnieść nie tyle do wiedzy spadkobiercy o wydaniu deklaratoryjnego orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku, a do momentu, w którym dowiedział się on o nabyciu spadku w związku ze śmiercią spadkodawcy, przy założeniu, że miał świadomość o przysługujących mu prawach spadkowych.

Ulga mieszkaniowa. Niektórzy podatnicy mogą skorzystać z tzw. ulgi mieszkaniowej (zob. art. 16 ustawy o podatku od spadków i darowizn). W przypadkach, gdy spełnione są warunki tej ulgi,

do podstawy opodatkowania podatkiem od spadków i darowizn nie wlicza się wartości budynku mieszkalnego lub lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego lub udziału w takim prawie, spółdzielczego prawa do domu jednorodzinnego albo udziału w takim prawie do łącznej wysokości nieprzekraczającej 110 m² powierzchni użytkowej tego budynku lub lokalu.